

سیاست و دموکراسی

چهار محور دیپلماسی

جان گریشام

ترجمه: ع. فخریاسری

چهار موضوع عمده، بیانگر شکل و شمایل کنونی سیاست خارجی ایالات متحده و دموکراسی در کشورند. این‌ها عبارتند از: اول: سیاست خارجی ایالات متحده و آزادی‌های مدنی در داخل. دوم: نظامی شدن سیاست امنیتی ایالات متحده و کنترل دموکراتیک بر استفاده از نیروهای نظامی. سوم: سیاست اقتصادی خارجی، نابرابری و دموکراسی در ایالات متحده. چهارم سیاست خارجی، حقوق بین‌المللی و حاکمیت جهانی ایالات متحده – سیاست‌هایی که بالقوه مکمل یکدیگرند و حساب سود و زیان در مناسبات بین حاکمیت دولت و مردم.

■ **سیاست امنیتی و آزادی‌های مدنی**

جریان حاکم در اندیشه سیاست خارجی همواره بر آن بوده که سیاست امنیتی ایالات متحده یا باید معطوف به عقب‌راندن تهدیدات علیه کشور باشد و یا به دفاع در برابر این تهدیدات بپردازد و اینکه، هر گونه عقب‌نشینی در آزادی‌ها به نفع امنیت، جایز است. بر این اساس، گاه به نام‌مقتضیات حفظ امنیت، دوره‌هایی از محدودیت‌های غیرضروری و مخرب آزادی‌های مدنی و پاسخ‌گویی دموکراتیک وجود داشته، که معمولاً به صورت حساب نفع و ضررها بین امنیت و آزادی‌های مدنی و یا بین لزوم پاسخ‌گویی سریع به تهدیدات امنیتی از یک سو و فرآیند ذاتاً آهسته تصمیم‌گیری دموکراتیک، از دیگر سو، به بیان درمی‌آید. بحث امنیت در برابر آزادی حول دو محور عمده می‌چرخد: نخست، دامنه تحمل مناسبی برای آزادی بیان و بیان نارضایی قابل قبول سیاسی در زمان جنگ و دوم، حد و حدودی درخور برای پنهانکاری و شفافیت در اعمال و کردار دولت. مباحثی که بیشترین توجه عموم را برانگیخته عبارتند از لایحه میهن‌پرستی ایالات متحده، موارد قضایی در رابطه با حقوق «زمنندگان دشمن» و استفاده از تکنیک‌های بازجویی توأم با شکنجه و تحقیر و حاکمیت اداره امنیت ملی بر حقوق شهروندان ایالات متحده. بحث بر سر امنیت، در برابر آزادی در سیاست خارجی، به نخستین منازعات در جمهوری جوان ایالات متحده در اواخر سده هجدهم بازمی‌گردد و امروز نیز در قالب بحث‌ها بر سر «نبرد جهانی علیه ترور» و تهاجم و اشغال عراق ادامه دارند. به نظر نمی‌رسد آزادی‌هایی که در زمان جنگ قربانی می‌شوند، برای همیشه از دست رفته باشند. بلکه بعدها و اغلب چندین دهه بعد، از نو احیا شدند. خطر «نبرد جهانی علیه ترور» این است که در چارچوب نبردی بی پایان طراحی شده و به همین ترتیب، این احتمال وجود دارد که «وضعیت فوق‌العاده» (که برای توجیه محدودیت‌ها در آزادی‌های مدنی مطرح شده) ناپدیده شود.

■ **آزادی بیان نارضایتی‌ها**

در نیمه نخست سده بیستم، بحث‌ها پیرامون رابطه بین امنیت و دموکراسی، حول محور جرم بودن ابراز نارضایتی و انگ زدن بر برخی جنبش‌های داخلی (آنتاشیسم، سوسیالیسم و کمونیسم یا فاشیسم) به عنوان تهدیداتی علیه دموکراسی در ایالات متحده دور می‌زدند. در طول جنگ سرد، این بحث‌ها حول محور تاثیر «وضعیت امنیتی ملی» بر آزادی‌های مدنی و گشایش بحث‌ها سیاسی (مک کارتیسم، ماده وفاداری) و محدودیت‌ها بر مهاجرت‌ها به داخلی (منظور لایحه مک‌کارن والتر است) صورت می‌گرفت. در دوره پس از واقعه یازدهم سپتامبر، طرفداران آزادی‌های مدنی بر محدودیت‌های مشابه در گفت‌وگوهای سیاسی تاخندند و در لایحه میهن‌پرستی ایالات متحده نقطه پایانی برای آن قائل شدند. از حملات یازدهم سپتامبر، بزرگترین شکاف بین حقوق اعطایی به شهروندان و مهاجرین به وجود آمده است. تمهیداتی که در لایحه میهن‌پرستی اندیشیده شده، اعتبار تازه‌ای به اقدام عملی علیه غیرشهروندانی که تابع ماده مربوط به اعلام‌زمان خاتمه وضعیت فوق‌العاده نبوده‌ند، بخشید. تعادل بین حقوق امنیتی و بشری، همواره مایه تنش در دموکراسی آمریکایی بوده است. به طور سنتی، چنین به نظر می‌رسد که مهم‌ترین تهدیدات علیه آزادی حاصل وجود یک چنین اقدام اجرایی در کنار نهادهای قانونی و قضایی است، که مایل یا قادر به اعمال محدودیت بر نیروی مجریه نیستند.

■ **پنهانکاری دولت**

شفافیت و دسترسی به اطلاعات از ضروریات به وجود آمدن شرایطی به شمار می‌روند که در آن شهروندان بتوانند تصمیمات آگاهانه پیرامون سیاست گرفته و مقامات را به پاسخ‌گویی فراخوانند. دولت بوش به دلیل پنهانکاری بیش از اندازه، حتی پیش از حملات یازدهم سپتامبر و جنگ در عراق، از سوری طرفداران «حق دانستن» و شفافیت مورد انتقاد بود. تاکید بر پنهانکاری مصادف است با رویکردی به سیاست‌گذاری که فعال مباحثایی قوه مجریه را تقویت کرده و هدفش تضعیف جدایی‌قوا از یکدیگر است. کشور و دادگاه‌ها در جست‌وجوی راهی برای حفظ پنهانکاری دولت و در عین حال شفافیت‌اند، که توازن موثری در تصمیم‌گیری و پاسخگویی در سیاست خارجی در عصری که تهدیدهایی تازه‌ای علیه ملت مطرح شده، به وجود آورد.

Foreign Policy In Focus
February 3, 2006

از هنگامی که مسئله مشارکت زنان در انقلاب فرانسه مطرح شد و یک قرن پس از آن زمانی که برای اولین بار به زنان حق رای داده شد و نیز اکنون که مسئله حقوق اجتماعی و شهروندی زنان به یکی از مباحث اصلی روز تبدیل شده، شهروندان زن همواره به عنوان مسئله‌ای غامض به شمار می‌روند که از سوی از حقوق عمومی شهروندی برخوردارند و از سویی با «تفاوت‌هایی» زنانه از عموم شهروندان متمایز می‌شوند. این نوشته می‌کوشد تا این تنش‌ها و تناقضات را که به موضوع زنان و شهروندی مربوط می‌شوند در دهه ۱۹۷۰ و در هنگامه گذار رژیم اسپانیا به رژیمی دموکراتیک بررسی کند.

فضای سیاسی و اجتماعی در دوران گذار، فضایی پرپار برای بازسازی اندیشه‌ها و روش‌های شهروندی به وجود می‌آورد. در این زمان‌ها، روابط افراد با دولت و روابط افراد با یکدیگر مورد سؤال واقع می‌شود و افراد دوباره درباره این روابط به مذاکره می‌پردازند. پس می‌توان نتیجه گرفت که چنین گذارهایی برای تحلیل تاریخی روش‌ها و اندیشه‌های شهروندی زمینه‌ای مناسب فراهم می‌کنند. در مورد نمونه اسپانیا باید گفت که این کشور، در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ وارد دوره‌ای پرشتاب از تحولات اجتماعی و سیاسی شد. این گذار نظام اجتماعی را از نظامی مبتنی بر کشاورزی و غلبه فرهنگ کلیسایی به جامعه‌ای صنعتی، شهری شده و سکولار تبدیل کرد. سنگ‌زیرین این تحولات دگرگونی نظام سیاسی از رژیمی اقتدارگرا به رژیمی دموکراتیک بود که با مرگ فرانسیسکو فرانکو در سال ۱۹۷۵ آغاز شد و با تصویب قانون اساسی در دسامبر ۱۹۷۸ به نقطه اوج رسید. برای تحقق بخشیدن به این گذار، ملتی جدید با شهروندانی دموکرات لازم بود که هم از روند گذار حمایت کنند و هم حقوق و وظایف شهروندی را به اجرا درآورند.

■ **انجمن‌های زنان خانه‌دار و گذار**

نقش انجمن‌های زنان خانه‌دار در این جنبش از اواسط دهه ۱۹۶۰ آغاز شد. در این دوره چنین انجمن‌هایی به دست گروهی از زنان که بیشتر از طبقه متوسط شهری بودند پایه‌گذاری شد. این انجمن‌ها به عنوان بخشی از روند تغییرات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بودند که پس از آن به عنوان نقطه آغازین «گذار به دموکراسی» خوانده می‌شد. شگرفایی اقتصادی در اواخر دهه ۱۹۵۰ طلیعه جامعه مصرفی جدیدی بود که هم‌زمان هم انتظارات و هم انتخاب‌های مصرف‌کنندگان را دگرگون کرد. با افزایش یافتن قیمت‌ها، اضطراب و ناامنی تازه‌ای برای مصرف‌کنندگان به وجود آمد. رژیم اقتدارگرا روزه‌های اندکی برای تغییر در سیستم اجتماعی باقی گذاشته بود و بر نیروهای گسترش‌یابنده سرمایه‌داری نظارت می‌کرد؛ رژیم سیاسی اسپانیا با مصرف به گونه متفاوتی رفتار می‌کرد. از سویی در نخستین سال‌ها، رژیم اقتدارگرا تلاش می‌کرد تا با استفاده از روش‌های قدیمی تری مانند کنترل قیمت‌های کالا‌های اساسی و هماهنگ کردن بازارهای محلی برای چگونگی توزیع این کالاها نظم اجتماعی را در دست بگیرد. این سیاست‌ها

علوم سیاسی

نمایش تبلیغاتی در فرانکو در حال بازدید از طرفدارانش

شهروندان خانه‌دار: مسئله شهروندی زنان در گذار به دموکراسی در کشور اسپانیا

گذار زنانه از پدرسالاری

پاملا رادکلیف

ترجمه و تخلص: دانیال شاه‌زمانیان

که در ۴۷ استان اسپانیا، حدود ۱۵۰ هزار عضو دارد که ۴هزار نفر از این اعضا در مادرید زندگی می‌کنند. هدف نخستین این سازمان کمک به زنان خانه‌دار طبقه متوسط شهری بود تا بتوانند از عهده پیچیدگی‌های زندگی در جامعه مصرفی برآیند. از یک سو، این برنامه‌ها آموزش زنان را در بر می‌گرفت و بیشتر انرژی سازمان صرف این امر می‌شد که «مصرف‌کنندگانی با اطلاع» به وجود آورد یعنی هدف این سازمان‌تا حدودی سازماندهی شخصی به مصرف‌کنندگان بود.

از سوی دیگر، این سازمان برای حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان به توجه بیشتری از جانب دولت نیازمند بود و در راستای همین هدف، تاثیرگذاری بر سیاست‌های دولتی را جزء اهداف خود قرار داده بود. بنابراین سازمان برای کنترل کیفیت کالا‌های تولیدی، تهیه قوانینی در مورد تبلیغات گمراه‌کننده و ساختن نهادهای دولتی که موضوعاتی این چنین را پیگیری کنند به بحث و گفت‌وگو در فضای سیاسی می‌پرداخت. نهایتاً این سازمان بر این موضع پافشاری می‌کرد که مصرف‌کنندگان حق دارند درباره موضوعاتی که بر زندگی آنها تاثیر خواهد گذاشت طرف مشورت دولت قرار گیرند و از همین رو خواستار داشتن نمایندگانی در کمیته‌های دولتی شد. برای مثال، در سال ۱۹۷۷ این گروه خواستار برقرارشدن دوره‌های آموزشی برای مصرف‌کنندگان در مدارس و رسانه‌ها بود.

به عبارتی فدراسیون ملی زنان خانه‌دار می‌کوشید تا از اطلاعات بازار برای تبدیل کردن زنان خانه‌دار منفعل به «مصرف‌کنندگانی آگاه» بهره‌برداری کند. این سازمان به طور کامل در خواسته‌های شجاعانه این گروه برای مشارکت مصرف‌کنندگان در فرآیند تصمیم‌گیری قابل تشخیص است. یکی از نویسندگان نشریه این انجمن چنین نتیجه‌گیری می‌کند که: «ما می‌خواهیم در جایگاه مشورت‌دهندگان قرار بگیریم تا بتوانیم نگرانی‌ها را پیشنهادهای مان را بیان کنیم و مورد بحث و گفت‌وگو قرار دهیم، اما هرگز نمی‌خواهیم ناشناخته و در حاشیه فعالیت کنیم. بنابراین هیچ‌کس نمی‌تواند ما را متهم کند که رفتار «سیاسی» از خودمان بروز می‌دهیم: همه می‌دانند که ما تنها حقیقت را می‌گوییم.»

انکارکردن پرنامه «سیاسی» یک استعاره رایج در آن دوره بود، به خصوص که در رژیمی اقتدارگرا این واژه به طور ضمنی بر تفرقه‌اندازی در میان خواسته‌های مردم معنی می‌شد. کار این فدراسیون دفاع از نقش زنان خانه‌دار در خانواده و ساختن شرایطی بهتر برای مدیریت او در خانه بود. کار سازمان این بود که زنان خانه‌دار را برای تاثیرگذاری بیشتر در تغییرات اجتماعی یا سیاسی مهیا کند یا زنان را به مشارکت در عرصه عمومی سیاست تشویق کند.

از یک سو، تشکیل فدراسیون ملی زنان خانه‌دار نشانه‌ای بر تحول درازمدت جامعه در دوران رژیم فرانکو بود. از اولین سال‌های شکل‌گیری این رژیم که دولت تلاش می‌کرد تا نظارتی «تمامیت‌خواهانه» بر گفتمان‌های مستقل اعمال کند تا سال‌هایی که این گفتمان تک‌صدایی رو به سستی گذاشت. این شکست تا حدودی از همان راه‌هایی که رژیم به دست خود ساخته بود پدید آمد. همان‌طور که در مورد قانون تشکیل انجمن‌ها ملاحظه کردید این قانون درها را برای مشارکت در عرصه سیاسی باز کرد. این گفته البته به این معنی نیست که رژیم خود به دموکراتیک‌کردن روش‌های قبلی دست زد بلکه روند موکراتیزاسیون یکی از آثار ناخواسته روندی بود که از چنگال نظارتی رژیم فراتر می‌رفت.

به منظور مشارکت در این روند طولانی، انجمن زنان خانه‌دار به بازسازی هویت شهروندی زنان با روش‌هایی زیرکانه یاری رساند. به جای محکوم کردن اندیشه‌های واپس‌گرا و تاریخ مصرف گذشته نظام فرانکو درباره

سال سوم ■ شماره ۸۱۷ *شرق*

حاشیه

جنبیت، شهروندی و گذار سیاسی رابطه‌ای مسئله‌انگیز

ترجمه: تهمنیه رستاخیز

ارائه تحلیلی در باره مفاهیم شهروندی و انتقال به بازاندیشی پیرامون روش‌هایی که از طریق آنها این مقولات در تحقیقات مرسوم مورد استفاده قرار می‌گیرند ضروری است. بیشتر ادبیات موجود پیرامون انتقال و شهروندی بر رفتار و ارزیابی نهادهای دولتی به عنوان حوزه‌ای که در آن انتقال دموکراتیک و اشکال شهروندی خلق می‌شوند تاکید دارند. در این چهارچوب محدود هر دوی این پدیده‌ها ساختی از بالا به پایین دارند و زیرمجموعه‌ای از تاریخ دولت تلقی می‌شوند. این رویکرد به آنچه مفهوم کم‌عمق شهروندی نامیده شده است منتهی می‌شود که در آن شهروندی منزلی است که توسط دولت تضمین می‌شود و مجموعه‌ای از حقوق‌ها و تکالیف است که به مردم اعطا شده است. در حالی که نقش دولت در این فرآیند مشخصاً اهمیت دارد، اما بحث من این است که رویکرد دولت-محور دیدگاهی محدود و نسبت به انتقال به دموکراسی و هم نسبت به ساخت اشکال نوین شهروندی دارد. در واقع به منظور فهم همه‌جانبه این فرآیندها، دولت را بایستد در درون معادله سیاسی بزرگتری قرار داد که جامعه مدنی را نیز دربرمی‌گیرد. به‌ویژه یک پروژه نیرومند دموکراتیک به صورتی اجتناب‌ناپذیر به مشارکت میان دولت و جامعه مدنی در یک لحظه معین تاریخی ریشه دارد. به علاوه، ساخت یا بازسازی شهروندی در درون این عوامل وسیع‌تر اتفاق می‌افتد. منزلی که توسط مجموعه‌ای از قوانین حقوقی اعطا شده باشد، محور منفعل شهروندی از شکل می‌دهد. در حالی که آن دسته روش‌هایی که مردم در هنگام مطالبه حقوق جدید و با مطالبه اجرای حقوق موجود، از طریق آنها حول یکدیگر جمع می‌شوند، محور فعال شهروندی را شکل می‌دهد. میانجیگری میان زمینه قانونی و مشارکت، بعد گفتمانی شهروندی است که به معنای جمعی اشاره دارد که از طریق رابطه میان قانون و کنش‌ها تولید می‌شوند. در نتیجه مفهوم شهروندی بیش از آنکه مفهومی ثابت باشد، مفهومی پویا است و نتیجه کنش‌های قانونی، سیاسی و نیز نمادین است. اگر بخواهیم این مسئله را به شکلی دیگر بگوییم بایست گفت که ساخت و تحول شهروندی دموکراتیک فرآیندی سیال است که در تعاملات میان تاریخ سیاسی، اجتماعی و فرهنگی رخ می‌دهد. در نتیجه به مفهومی عمیق از شهروندی می‌رسیم که منزلت، کنش جمعی، معانی فرهنگی و نیز آنچه که

■ فرانکو در حال بازدید از طرفدارانش

مفاهیم انتزاعی را به زندگی معمولی و کنش‌های روزمره پیوند می‌دهد، در خود جای داده‌است. در حالی که فرآیند ساخت اشکال نوین شهروندی همواره چندلایه است، اما نشانه‌های جنسیتی ساخت شهروندان مؤثر را پیچیده‌تر و متفاوت‌تر نیز می‌سازد. از یک طرف حقوقی که با شهروندی دموکراتیک مرتبط است همواره بیانی عام‌گرایانه دارد که تفاوت‌های زبانی که زنان را نشانه‌گذاری می‌کند را نادیده می‌انگارد. در این نگاه، حقوق ویژه‌ای همچون حق سقط جنین و یا کنترل مولید به‌عنوان مدعده‌هایی شخصی و نه حقوق شهروندی به حاشیه می‌راند. به بیانی کلی، حقوق و تکالیف کلاسیک شهروندی درون بینشی محدود از حوزه سیاسی جای دارند و از طریق تعاریف تنگ دامنه‌ای از منافع عمومی محدود می‌شوند. به‌علاوه، دیدگاه‌های کلاسیک نسبت به شهروندی فعال بر مشارکت در فعالیت‌های رسمی سیاسی تمرکز دارند که در آن زنان کمتر از مردان مشارکت دارند. پژوهشگران کمونیست نشان داده‌اند که زنان اغلب در جنبش‌های اجتماعی غیررسمی‌ای مشارکت دارند که حول کارهای خانگی، همسایگی و مسائل حقوق بشر سازمان یافته‌اند. (و نه مشارکت در احزاب سیاسی که در الگوهای مرسوم به عنوان بازیگران سیاسی شناخته می‌شوند.) همان‌طور که سوزان جیمز می‌گوید نتیجه این است که مفهوم شهروندی تمام فعالیت‌هایی که به صورت متعارف زنانه‌اند را کنار می‌گذارد. «مجموعه‌ای از فعالیت‌ها، ارزش‌ها، شیوه‌های تفکر و روش‌های انجام کارها که با زنان مرتبط‌اند همگی بیرون از جهان شهروندی پنداشته می‌شوند.» بدون انکار محدودیه سیاسی و عمومی مفهوم شهروندی، ضروری است مرزهای حوزه عمومی دوباره ترسیم شود و نیز اینکه ضروری است تعامل میان حوزه عمومی و حوزه خصوصی تصدیق شود. همان‌گونه که یووال داویس گفته است (ساخت امر خصوصی خود امری عمومی است و در واقع برساخه‌ای اجتماعی است. با پیروی از این منطق، حقوق مربوط به بارآوری را می‌توان به‌عنوان گسترش حقوق اجتماعی، سیاسی و مدنی‌ای بازسازی کرد که در ادبیات جاری شرایط توانمند کردن زنان برای مشارکت مؤثرتر در امور عمومی تعریف می‌شوند. به علاوه، مشارکت زنان در انجمن‌های محلی زنان خانه‌دار را می‌توان به عنوان بخشی از مفهوم گسترش یافته امر سیاسی در نظر گرفت. به عبارت دیگر بررسی بازسازی شهروندی زنان نیاز به مفهومی انتقادی از این مقولات دارد، قبل از اینکه این فرآیند کاملاً قابل مشاهده شود. این انجمن‌ها به عنوان فاعلین خلق کنش‌های نوین شهروندی، اشکال نوینی از مشارکت مدنی را پدید آوردند و مدل‌های تازه‌ای از خودسازمان‌یابی و عاملیت جمعی را مطرح کردند. در کشوری که کمتر از ۲۹ درصد زنان آن در بیرون از خانه به کار اشتغال دارند، مخاطبین بالقوه چنین مدلی بسیار گسترده هستند. چراغند که هنوز شهروندان خانه‌دار این انجمن‌ها نتوانسته‌اند به عنوان مقوله‌ای گفتمانی مکانی در این گذار دموکراتیک بیابند. درحالی که نقش‌های متفاوت زنان به عنوان مادران، زنان خانه‌دار و همسایه‌ها تحت رژیم فرانکو مسیری قابل قبول به جامعه مدنی ارائه کردند، گفتمان دموکراتیک نتوانسته است این زنان خانه‌دار را به شهروندان خانه‌دار تبدیل کرده و فاعلیت آنها را به عنوان بازیگرانی در این گذار وسیع تر تصدیق کند. این روایت را بازسازی شهروندی زنانه خصلت مسئله‌انگیز مقوله‌ای را آشکار می‌کند که در آن تفاوت و تساوی بدون هیچ راه‌حلی در تعارض باقی مانده‌اند.

■ **بخش اول**